

Oblékáte si *kalhoty, gatě, nebo galaty*?

Tereza Vrbová

Zabrouzdám-li ve vzpomínkách na letní prázdniny trávené u babičky na jižní Moravě, kromě výborných koláčů si vybavím větu: „Prosím tě, na zahradu si vezmi ty *gatě*!“ Jako rodilá Pražanka jsem tehdy nerozuměla, co si mám na sebe podle té babičky obléknout. Otočila jsem se proto nechápavě na mámu, která bez váhání vysvětlila: „Máš si vzít *kalhoty*.“

Označení pro původně mužský oděv jsou napříč naší zemí různé. Co jsou pro Čechy *kalhoty*, to jsou pro Moravany *gatě*, pro Slezany zase *galaty*. Kde se tato slova vůbec vzala? Zdroje jsou hned dva, a to latinské *caligae* (*kalhoty, galety*) a maďarské *gatya* (*gatě*). Jemná odlišnost ve slezském *galaty – galety* je dána hláskoslovným rozdílem, jež lze ještě rozšířit o slovo *galúty* (území Moravských Kopic). Změnu hlásek můžeme sledovat i u dvojic *kalhoty – kalhouty* (Podkrkonoší) a *gatě – katě* (úsek Nové Město – Znojmo).

Právě *katě* pochází ze staročeského výrazu pro krátké kalhoty, *hacě*. Tím se tak dostáváme k rozdílům na úrovni významu. *Katě* se dnes používají na severovýchodě Čech pro krátké, dětské kalhoty, na jihozápadě jde naopak o označení spodků či podvlékaček. Řekne-li se dnes slovo *kalhoty*, představíme si oděv od pasu až ke kotníkům. V 16. století však *kalihoty* označovaly kalhoty krátké, nošené navrchu, zároveň i takové, které si lidé oblékali jako spodní část oděvu. Dlouhé *pantalony* k nám přišly až po francouzské revoluci.

Ačkoli dnes výraz *kalhoty* proniká do všech oblastí České republiky stále více, mj. proto, že jde o slovo spisovné, na Náchodsku přeci jen ještě uslyšíte *kaťata*, na Chodsku *kahloty*. Zajímavostí na závěr jsou běžně nosované *rifle*. Nejde už o dialektismus, nýbrž o český název pro džíny značky *Rifle* [rajfl], jež se u nás šily ve 2. polovině 20. století.